

Rotujen Ruotsi

■ TOMMI KOTONEN

Tapio Tamminen: *Kansankodin pimeämpi puoli*. Atena 2015.

Kulttuuriantropologi Tapio Tamminen tietokirjassa *Kansankodin pimeämpi puoli* käsitellään ruotsalaisen yhteiskunnan rotuoppien ja nationalismin historiaa ja nykytilaa. Teoksessa paneudutaan Suomessa verrattain vähän tunnettuun kansallismieliseen virtaukseen ruotsalaisen kansankotiajattelun tausta- tai sivujuonteena. Teos kytkee paikoin provosoivasti rotu- ja kansallisajattelun eri piirteitä myös ruotsalaisen politiikan valtavirtaan. Parhaimmillaan kytkennät ovat oivaltavia, paikoin taas hie- man kaukaa haettuja.

Toisin kuin Suomessa, äärioi- keiston, tai laajemmin kansallis- mielisen radikaaliajattelun, histo- riaa on tutkittu Ruotsissa hyvin runsaasti, ja tutkitaan edelleen. Siinä missä tutkimus Suomessa py- sähtyy suurimmalta osin vuoteen 1944, Ruotsissa käsitellään äärioi- keistolaiseksi miellettyä toimintaa usein viime vuosisadan alkupuolel- ta katkeamattomana ja yhtenäisenä jatkumona.

Vuosi 1944 oli luonnollises- ti Suomessa luonnollisesti monel- la tapaa oleellisemmin *Stunde Null* kuin Ruotsissa. Silti ero heijastelee myös tutkimusintressien ja -poli- tiikkojen erikaltaisuutta: Ruotsissa tutkimus on usein poleemisempaa ja pyrkii Suomea enemmän kyt- keytymään myös päivänpoliitti- seen debattiin. Tammisenkin työs- sä luodaan kytkentöjä rotuoppien ja nationalismin syntyjuurilta aina ruotsidemokraatteihin asti: Uusna-

tionalismin nousu on ”johdonmu-
kainen seuraus kansakunnan iden-
titeetin rakentamisesta”.

Ruotsalaisen nationalistisen
ajattelun historiaa eritellessään
Tamminen esittää keskeisenä kään-
teenä hävityn Suomen sodan ai-
heuttaman tarpeen historiankirjoi-
tuksen uudistamiseen. Suurvalta-
kaudella haluttiin maan kunniakas
historia esittää Raamatusta alkaen.
1800-luvulla keskiöön nousi vii-
kinkiajaksi kutsuttu muinainen
utopia. Pidemmälle kunniakkai-
ta juuria kaivelevat löysivät Ruot-
sista myös arjalaisten alkukodin.
Ruotsalaisten rodullista puhtautta
tutkittiin sittemmin muun muassa
kalloja mittaamalla.

Muinaisen suuruuden kehitte-
ly pönkittämään nykyiseen asiain-
tilaan kohdistuvia vaateita ei toki
ole tuntematonta Suomessakaan,
onhan täälläkin keksitty muun
muassa pitkä liuta muinaisia ku-
ninkaita ja haaveksittu entisaiko-
jen kalevalaisesta heimosta suur-
ine sankareineen. Ruotsissa fan-
tasioituun uljaaseen viikinkimen-
neisyyteen tarttuivat sittemmin
erityisesti kansallismieliset ääri-
liikkeet. Viikinkisymboliikka on
tuttua vielä nykyisestäkin kansal-
lisesta liikkeestä.

Eugeniikkaa käsittelevässä lu-
vussa Tamminen esittää esimer-
kein, miten yleistä ja hyväksyttyä
ajatus rodunjalostuksesta oli vielä
1940-luvulle asti. Vähemmän ään-
tä asiasta pitäen eugeniikka, sen
negatiivisessakin eli ehkäisevä-
ssä muodossaan, jatkui myös vuo-
den 1945 jälkeen. Positiivista eu-
geniikkaa harjoitettiin kuvailemal-
la ruotsalaisten ihannetyypejä.
Tietysti voisi sanoa, että missiki-
satkin ovat eräänlaista Tammisen
mainitsemää positiivista eugeniikka-

kaa; niillä pyrittiin Suomessakin ai-
kanaan todistamaan, ettemme ole
mongoleja.

Kansankoti ja kansallissosialismi

Tammisen ajatus siitä, että ruotsa-
lainen kansankoti oli itse asiassa
arkipäiväistetty versio henkimaail-
moihin kurkottaneesta saksalaisesta
kansallissosialismista, on kiin-
nostava. *Folk* oli leppoisampi ja ko-
tikutoisempi *Volk*. Molemmat oli-
vat erityisiä sosialismin kansallisia
sovelluksia. Tämäkin tietysti osoit-
taa, että ideologinen sukulaisuus ei
ennusta vielä paljoakaan poliitti-
sesta toteutuksesta, vaan voi tuot-
taa täytöntöön laitettaessa kovin
erilaisia lopputuloksia. Tosin joil-
lekin kansankoti-Ruotsikin näyt-
täytyi aikanaan alaisensa hengiltä
verottavana ja kaikkialla valvova-
na totalitarismina.

Käsitteitä teoksessa ei liiem-
mälti avata tai pureta. Siten luki-
jalle saattaa jäädä hieman hämära
kuva esimerkiksi kirjassa käsitellyn
Rudolf Kjellénin ideologiasta ja hä-
nen roolistaan kansallissosialismin
lanseeraajana sekä tämän ajatte-
lun yhteydestä kansankoti-ideolo-
giaan. Tietystä mielessä Tammisen
esitystapa onkin tendenssinomai-
nen, eroja Kjellénin ja esimerkiki-
si Per Albin Hanssonin kansanko-
ti-ajattelun välillä ei eksplikoida,
vaan luodaan ajatuksellista jatku-
moa kjelléniläisestä kansallissosia-
lismista aina 1970-luvun politiik-
kaan ja nykypäivään.

Kansankodin käsite esiintyi
Kjellénillä ensimmäisen ja ainoan
kerran polemiikissa kansainvä-
listä työväenliikettä ja sen ruotsa-
laisia edustajia vastaan. Hanssonin
demokratiaa ja tasa-arvoa korosta-
va kansankotiajatus, minkä rinnal-
la hän käytti käsitettä kansalaiskoti,

oli puolestaan suunnattu muun mu-
assa Kjellénin edustamaa hierark-
kista ja epädemokraattista yhteis-
kuntakäsitystä vastaan. Kyse oli siis
kamppailusta tuolloin monien käyt-
tämästä käsitteestä ennemmin kuin
yhtymisestä samaan ideaperintee-
seen. Onkin hieman harhaan joh-
tavaa sanoa – kuten Tamminen tee-
kee – Hanssonin ideologian taustal-
la kaikuvan ”vahvat vaikutteet Kjel-
léniltä”. Samalle käsitteelle voidaan
antaa aivan erilaisia sisältöjä.

Kjellén oli kuitenkin suositu-
tu ajattelija Suomessakin 1920-lu-
vulla, muun muassa Yrjö Ruutu
perusti oman kansallissosialisti-
sen yhdistyksensä paljolti Kjellénin
ajatuksiin tukeutuen. Ruudun
kansallissosialistiseen, myöhem-
min suomalaissosialistiseen yhdis-
tykseen kuului myös Urho Kekko-
nen. Ruutulaisen tai kjelléniläisen
ja saksalaisen kansallissosialismin
välille ei kuitenkaan voida vetää yh-
täläisyysmerkkejä, vaikka niillä yh-
teisiä piirteitä olikin.

Tammisen kuvaama Ruotsin so-
siaalidemokraattien integriivivi-
nen nationalismi, tasa-arvoa koros-
tavasta ”kansalaishengestä” huol-
limatta, sisälsi kuitenkin myös jot-
kut ryhmät ulossulkevia piirteitä.
Epäterveiden osien karsiminen vah-
visti hyvinvointivaltiota. Tämä kar-
sinta ei koskenut vain lääketieteel-
lisiin perusteisiin päätettyjä tapauksia,
vaan kohteeksi joutui myös muun
muassa ”tattareiksi” nimetty ”epä-
ruotsalainen” ryhmä. Nimityksellä
tarkoitettiin romaneja ja muita ”ete-
lämaalaisen näköisiä”. On oireellista,
että sosiaalidemokraattien vaali-
filmissä vielä vuonna 1946 juuta-
laishahmo yhdessä aateliston, por-
variston ja suurpääoman edustajan
kanssa vie Äiti Ruotsin verokirstus-
ta yhteiseksi tarkoitetut varat.

Jakautuneet kansallismieliset

Viime vuosikymmenten kansallismielisiä ääriyhtymäitä analysoidessaan Tamminen hahmottelee näiden usein yhteen niputettujen liikkeiden väliltä useampiakin jakolinjoja. Ensimmäinen koskee suhdetta rotuun ja biologiaan. Tämä nykyisiäkin ryhmiä koskeva jattelunousi esille muun muassa jo 1950-luvulla ruotsalaisen Per Engdahlin johtaman Malmön liikkeen toiminnassa. Liike pyrki uudelleen luomaan sodan jälkeen yhteistyöverkostoja fasististen ja kansallissosialististen ryhmien välillä Euroopassa. Engdahl katsoi, että on syytä laittaa sordiino päälle puhuttaessa rotuopeista ja vaihtaa terminologia koskemaan kulttuurisia eroja. Useat nykyisetkin kansallismieliset ryhmät painottavat rodun sijaan kulttuurieroja, vaikka Vastarintaliikkeen tapaisia rotuerojen olennaisuutta painottavia ryhmiä yhä myös esiintyy.

Toinen ryhmittymä erottava tekijä liittyy uskontoihin, tarkemmin sanottuna islamin ja juutalaisuuden suhteisiin. Islamia vastustavat tai siihen kriittisesti suhtautuvat ryhmät ovat valmiita tekemään yhteistyötä juutalaistenkin kanssa, joskus näkevät näissä jopa liittolaisensa. Israel nähdään hyvänä esimerkkinä vähemmistönsä ja erityisesti islamistinsa kuriin laitavasta kansallisesta yhtenäisvaltiosta. Juutalaisvastaiset ryhmät puolestaan ovat tehneet Ruotsissa yhteistyötä muun muassa Ahmed Ramin kanssa, joka saarnaa islamin puolesta juutalaisia vastaan ja monen uusnatsin tavoin kiistää holokaustin. Luonnollisesti on myös sekä juutalaisuutta että islamia vastustavia ryhmiä.

Paikoin Tamminen esittää hiekan epäselvästi ruotsidemokraattien syntyhistorian korostamalla liiaksi Vit Arisk Motståndin (VAM) eli Valkoisen arjalaisen vastarintaliikkeen roolia. Totta on, että VAM oli joiltain osin kytköksissä ruotsidemokraatteihin 1990-luvulla, mutta ruotsidemokraattien juuret ulottuvat 1970-luvulle toiseen kansallissosialistiseen organisaatioon eli Nordiska Rikspartiitiin (NRP) Bevara Sverige Svenskt -järjestön kautta. Jälkimmäisen kantavia voimia erityisesti sen alkuvuosina oli entinen NRP:n katuosaston johtaja, alkujaan suomalainen Nils Mandell.

Ruotsin toisen maailman sodan jälkeisillä äärinationalistisilla ryhmillä on ollut Suomessakin toimineen NRP:n ohella kytkentänsä Suomeen myös muita reittejä. Jo Engdahlilla ja Malmön liikkeellä oli haaransa Suomessakin, ja antisemitistinen Carlbergin säätiö levitti Suomessa laadittua propagandaa 1950-luvulla. Nykyään Vastarintaliike pyrkii toimimaan koko Pohjolassa. Suomalaiset eivät siten ole olleet vain passiivisia kallonmittaajien kohteita ruotsalaisuuden yliveritaisuuden toteamiseksi, vaan myös yksi tärkeä lenkki rintamassa kommunismia vastaan ja valkoisen rodun puolesta, ”lyhytkalloisuudesta” huolimatta.

Kirjoittaja on Jyväskylän yliopiston tutkijatohtori ja politiikan tutkija.

SUOMALAISEN KIRJALLISUUDEN SEURAN TAPAHTUMIA

Merkitse kalenteriisi tulevat tapahtumat!

20.8. klo 17 Taiteiden yö SKS:ssa

10.9. klo 14–16 seminaari Kielletyt kirjat

17.9. klo 14–16 seminaari Pieni kansa, pitkä muisti

Tilaisuudet ovat SKS:n juhlasalissa, Hallituskatu 1, Helsinki.

Lisätietoja: www.finlit.fi